

Birey Düzeyinde Görelî Yoksunluk ve Öznel Esenlik Arasındaki Dolaylı İlişki

Fatih Özdemir
Bursa Uludağ Üniversitesi

Burcu Tekeş
Başkent Üniversitesi

Bengi Öner-Özkan
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışma Görelî Yoksunluk Kuramını temel alarak, öznel esenliği açıklayan olası değişkenleri araştırmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın ilk amacı yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine odaklanmak ve birey düzeyinde maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerinin öznel esenlik ile farklılaşan bir ilişki gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın ikinci amacı ise, birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki ilişkide, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç değişkenlerinin olası aracı rolünü test etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda 18-26 yaş aralığında ($M_{yaş} = 21.02$; $S = 1.71$), 286'sı kadın ve 161'i erkek lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerinden veri toplanmıştır. Yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine bağlı olarak bazı değişkenlerde farklılaşma gözükse de yoksunluğun görelî boyutu sebebiyle farklılaşma görülmeyen değişken sayısı daha fazladır. Ek olarak, birey düzeyinde maddi/manevi yoksunluk algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç üzerinden öznel esenlikle ilişkili bulunmuştur. Bulgular ilgili alanyazını tamamlayıcı niteliktedir. Bu araştırma yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine ve birey düzeyinde maddi/manevi yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki olası dolaylı ilişkiye odaklanması yönüyle alanyazına katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Öznel esenlik, algılanan içsel güç, algılanan dışsal güç, birey düzeyinde görelî yoksunluk

Abstract

The present study investigates the possible variables that explain subjective well-being based on Relative Deprivation Theory. In this regard, the first purpose of the study is to focus on the qualitative characteristic of the desired outcome and examine whether the types of material and emotional egoistic relative deprivation exhibit a differentiated relationship with subjective well-being. The second purpose is to test the possible mediating role of perceived intrinsic strength and perceived extrinsic strength variables on the relationship between material/emotional egoistic relative deprivation and subjective well-being. Data were collected from 286 female and 161 male undergraduate university students who had an age range from 18 to 26 ($M_{age} = 21.02$; $S = 1.71$). Although there are significant differences in some variables based on the qualitative characteristic of the desired outcome, the number of variables that are not differentiated is higher due to the relativity aspect of deprivation. In addition, material/emotional egoistic relative deprivation is associated with subjective well-being through perceived intrinsic strength and perceived extrinsic strength. The findings complement the related literature. The research contributes to the literature that considers the qualitative characteristic of the desired outcome, and the possible indirect relationship between material/emotional egoistic relative deprivation and subjective well-being.

Keywords: Subjective well-being, perceived intrinsic strength, perceived extrinsic strength, egoistic relative deprivation

Yazar Notu: Bu araştırmaya katkılarından ötürü Arş. Gör. Demet İslambay ve Arş. Gör. Hilal Terzi'ye teşekkür ederiz.

Yazışma Adresi: Dr. Fatih Özdemir, Bursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 16059 Bursa / Türkiye.

E-posta: psyfatihozdemir@gmail.com

Gönderim Tarihi: 27.03.2017

Kabul Tarihi: 11.08.2018

İnsanlar kendi yaşam döngüleri içerisinde öznel esenliklerini olumsuz etkileyebilecek pek çok stresli ve istenmeyen durumla karşılaşabilmektedirler. Özellikle diğer kişilerle yapılan birey düzeyinde öznel karşılaştırmalar sonucu oluşan yoksunluk durumunun, öznel esenliği olumsuz etkileyen nedenlerin başında geldiği ilgili alanyazında yapılan çalışmalarca bilinmektedir (Crosby, 1976; Schmitt, Maes ve Widaman, 2010). Bu araştırma kapsamında yazarların merak ettiği husus ise, yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine odaklanarak, birey düzeyinde maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerinin öznel esenlik üzerinde farklı bir etkisinin olup olmadığıdır. Ayrıca alanyazın, birey düzeyinde oluşan yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki doğrudan ilişkiye odaklanmıştır (örn., Crosby, 1976; Osborne ve Sibley, 2013; Schmitt ve ark., 2010). Ancak bu ilişkiye bireyin iyimserlik, umut ve özsaygı kaynaklı içsel gücü ve aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişilerden (significant others) aldığı sosyal destek kaynaklı dışsal gücü aracılık ediyor olabilir. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci amacı birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki ilişkiyi incelerken bu ilişkide algılanan içsel gücün ve algılanan dışsal gücün aracı rolünü, önerilen yapısal eşitlik modelleri üzerinden test etmektir.

Öznel Esenlik

Öznel esenlik kişilerin genel yaşam doyumuna ilişkin öznel bilişsel değerlendirmeleri ve duygu durumuna ilişkin genel çıkarımları içermektedir (Diener, 1984; Diener ve Ryan, 2009). Detaylandırmak gerekirse, öznel esenlik ruh sağlığı, yaşam doyumunu, mutluluk ve olumlu duygu durumunu içeren kapsayıcı bir terim olarak tanımlanmaktadır (Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005). Ek olarak, değişime hazır olma durumunu içeren kişisel gelişim girişimi öznel esenliğin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Deci ve Ryan, 2008; Robitsek ve ark., 2012). Özellikle kişisel gelişim, Ryff ve Singer'ın Psikolojik Esenlik Kuramı'nda (Psychological Well-Being Theory, 1998) öznel esenlik ile ilişkili temel değişkenlerden biri olarak sunulmuştur.

Alanyazında öznel esenliğin altında yatan boyutları açıklamayı amaçlayan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin, aşağıdan yukarı (bottom-up) kuramlar dışsal ve demografik faktörlere bağlı olumlu anı birikimini vurgularken, yukarıdan aşağı (top-down) yaklaşımlar bireyin kendisine ve kişilik özelliklerine odaklanmış ve bazı bireylerin benzer durumlara diğer kişilere kıyasla daha olumlu tepkiler verdiğini savunmuştur (Diener ve Ryan, 2009). Bazı araştırmalar ise dışsal faktörlerdense biliş, algı, uyum becerileri ve umut, iyimserlik ve özsaygı gibi kişilik özelliklerine odaklanarak öznel esenlik üzerinde içsel faktörlerin etkisini incelemektedir (Carver, Scheier ve Segerstrom, 2010; Forgeard ve Seligman, 2012). Bu

bağlamda öznel (birey-temelli) sosyal karşılaştırmalar ve öz-değerlendirmeler yoluyla oluşan, istenen (arzulan) sonuç ve öznel gerçeklik arasındaki algılanan farklılığın bireyin öznel esenliğini etkilediği bilinmektedir (Lyubomirsky, 2001). Özetle, kişinin nesnel dışsal şartları öznel esenliği her zaman öngörememekte ve araştırmacılar öznel esenlik kavramını anlamak için görelî bilişsel, algısal ve duygusal süreçlere odaklanmaktadır.

Bu çalışmada olumlu öznel esenlik pozitif duygu durumu, yaşam doyumunu ve değişime hazır olma hali değişkenlerini içerirken, negatif duygu durumu ve algılanan stres olumsuz öznel esenliğin göstergeleri olarak değerlendirilmiştir. Öznel esenliği olumlu ve olumsuz öznel esenlik olarak iki grupta inceleyen bu makale, Karademas'ın (2007) görüşüyle paralellik göstermektedir; alanyazındaöznel esenliğin olumlu ve olumsuz yönleri birbiriyle ilişkili fakat aynı zamanda birbirinden bağımsız yapılar olarak değerlendirilmiştir (Clark ve Watson, 1991; Huppert ve Whittington, 2003).

Bu makale diğer kişiler ile yapılan birey seviyesindeki öznel sosyal karşılaştırmalar sonucunda oluşan ve kişinin kendince meşrulaştırmadığı dezavantajına ilişkin farkındalığı içeren birey-temelli görelî yoksunluk durumunun öznel esenlik ile ilişkili olabileceğini önermektedir. Ancak araştırma kapsamında asıl üzerinde durulan husus, bu önerilen ilişkinin nasıl ve hangi olası değişkenler üzerinden gerçekleşebileceğidir.

Görelî Yoksunluk Kuramı

Bireyin nesnel konumuna ya da içinde bulunduğu nesnel sosyo-ekonomik eşitsizliğe rağmen, öznel karşılaştırmalar ve yorumlamalar algılanan eşitsizliğe ilişkin farkındalığı ve tepkileri belirlemektedir (Osborne ve Sibley, 2013). Görelî Yoksunluk Kuramına (Relative Deprivation Theory) göre (Crosby, 1976; Davis, 1959; Gurr, 1970; Runciman, 1966) birey öznel bir şekilde kendini diğer kişi(ler), grup(lar) ya da kendi geçmişteki şartlarıyla kıyaslamakta ve bu öznel kıyaslamalar kişinin ya da üyesi olduğu grubun dezavantajlı konumunu fark etmesini sağlayan bilişsel değerlendirmelere yol açmaktadır. Kurama göre (Runciman, 1966), eğer birey diğer kişi, kişiler ya da zamanın farklı bir noktasında kendinin X'e sahip olduğunu görürse (i), birey şu an X'e sahip değilse (ii), birey X'e sahip olmak isterse (iii) ve birey X'i hak ettiğini düşünürse (iv), görece yoksun olarak tanımlanmaktadır.

Bireyin kendi (öznel) dezavantajlı konumuna ilişkin farkındalığı ise algılanan yoksunluğun ilk adımı olarak kabul edilebilir. Örneğin, sosyo-kültürel değerlerle doğallaştırılmış ve meşrulaştırılmış eşitsizlik ya da dezavantaj, mağdur grupların (örn., etnik azınlıklar, kadınlar, eşcinseller) bazı üyeleri tarafından içselleştirilebilir. Bu kişiler mevcut şartlara alternatif olabilecek bir sistemin

farkında ya da arayışında olmayabilir ve dezavantajlı durumlarına rağmen yoksunluk hissetmeyebilir.

Runciman (1966) öznel karşılaştırmaların seviyesini vurgulamış, görelî yoksunluk kavramını birey temelli (egoistic) yoksunluk ve grup-temelli (fraternal) yoksunluk olmak üzere farklılaştırmıştır. Bu bağlamda bireyler, kişiler arası ya da gruplar arası karşılaştırmalar yapma eğilimi göstermekte ve diğer kişilere kıyasla bireysel dezavantajını ya da diğer gruplara kıyasla üyesi olduğu grubun dezavantajlı durumunu fark etmektedir. Bunun neticesinde kişiler, birey ya da grup seviyesinde yoksunluk hissetmektedir. Görelî yoksunluk alanyazınındaki bulgular, birey ve grup seviyesindeki yoksunlukları farklı sonuçlarla ilişkilendirmektedir. Örneğin, birey düzeyinde görelî yoksunluk çoğunlukla birey-temelli durumları açıklamış ve öznel esenlik (Schmitt ve ark., 2010), yaşam doyumu (Osborne ve Sibley, 2013) ve özsaygı (Walker, 1999) ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Birey düzeyinde yoksun kişiler depresyon, kaygı, utanç ve stres gibi belirtileri daha çok göstermiştir (Walker ve Mann, 1987). Diğer taraftan, grup düzeyinde görelî yoksunluk ise kolektif eylem, protesto ve sosyal değişim gibi grup-temelli durumları açıklamıştır (Walker ve Man, 1987).

İlgili alanyazında öznel karşılaştırma ve yoksunluk seviyeleri ve bu seviyelerin ilişkili olduğu çıktılar farklılaştırılmasına rağmen, maddî ve manevî görelî yoksunluk arasındaki muhtemel ayrıma değinilmemiştir. Bu çalışma, yapılan alanyazınaramasına göre, yoksunluğu hissedilen çıktının maddî (örn., para, araba, ev) ya da manevî (örn., sevgi, ilgi, maneviyat, saygı) yönüne odaklanarak kişiler arası öznel karşılaştırmalar sonucu oluşan birey düzeyinde maddî yoksunluk, birey düzeyinde manevî yoksunluk ve bu yoksunluk tiplerinin birey seviyesindeki değişkenlerle (öznel esenlik, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç) olası ilişkisel farklılıklarını test edecek alandaki ilk çalışma olacaktır.

Birey düzeyinde sahip olunan görelî yoksunluk durumunun bireylerin öznel esenliğine zarar verdiği bilinen bulgular arasındadır (Crosby, 1976; Osborne ve Sibley, 2013; Schmitt ve ark., 2010; Walker, 1999; Walker ve Mann, 1987). Ancak şimdiye kadar bu ilişkiye aracılık edebilecek olası değişkenler üzerinde durulmamış, birey düzeyinde görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki doğrudan ilişkiye odaklanılmıştır. Bu bağlamda mevcut çalışmanın ikinci amacı içsel güç (algılanan iyimserlik, umut ve özsaygı durumlarını içermektedir) ve dışsal gücün (aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişiler tarafından sağlandığı algılanan sosyal desteği içermektedir) birey düzeyinde maddî/manevî yoksunluk durumu ve öznel esenlik arasındaki ilişkiye aracılık edip etmeyeceğini yapısal eşitlik modelleri üzerinden test etmektir. Bir başka deyişle birey düzeyinde yoksunluk durumunun bireyin

algılanan içsel ve dışsal gücünü olumsuz etkileyebileceği ve bu durumun öznel esenliğe zarar verebileceği öngörülmektedir.

Algılanan İçsel Güç

Pozitif psikoloji alanında yapılmış ilgili çalışmalarda vurgulanan temel bulgu olumlu düşünme ve öznel esenlik arasındaki pozitif ilişkidir (Karademas, 2007). Bu yönüyle iyimserlik, umut ve özsaygı bireyin olumlu öznel esenliğine dair içsel bir güç sağlayabilir. alanyazına göre iyimserlik geleceğe ilişkin olumlu beklentileri içermektedir ve özsaygı, öznel esenlik (Carver ve ark., 2010) ve yaşam doyumuyla (Wong ve Lim, 2009) olumlu ilişki göstermektedir. İyimser ve kötümser bireyler olumlu ya da stresli durumları açıklarken farklı yaklaşımlar kullanmaktadır. Örneğin, iyimser bireyler olumsuz bir durumun nedenlerini açıklarken çoğunlukla dışsal, bağlam-temelli ve özellikli (spesifik) atıflar kullanırken, kötümser kişiler içsel, sabit ve genel atıflar tercih etmektedir (Forgeard ve Seligman, 2012). Bununla birlikte, iyimser bireyler kötümser bireylere kıyasla olumsuz durumlarla baş etmek adına daha güçlü bir motivasyon göstermekte ve algılanan sorunu çözebilmek için daha fazla alternatif yol bulabilmektedir (Carver ve ark., 2010).

Umut ise motivasyonel (amaca yönelik kararlılık) ve bilişsel (amaca ulaşmak için alternatif yollar planlama) boyutlar içeren ve stresli durumlarla başa çıkmak adına içsel gücü kuvvetlendiren bir diğer değişken olarak tanımlanmaktadır (Snyder ve ark., 1991; Snyder, 2002). Öznel esenlik (Irwing, Snyder ve Crowson, 1998) ve kişisel gelişimle (Krypel ve Henderson-King, 2010) olumlu ilişki göstermektedir; çünkü umut, tıpkı iyimserlik gibi stresli durumlarla baş ederken bireye aktif başa çıkma motivasyonu ve içsel direnç sağlamaktadır. Umutlu bireyler amaca yönelik yüksek kararlılıkla hedefe ulaşmak için alternatif ve yaratıcı yöntemler bulabilmektedir.

İyimserlik ve umut pek çok kişi tarafından birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olarak algılansa da, pozitif psikoloji alanyazınındaki çalışmalar bu iki kavramı ayrı değişkenler olarak tanımlamıştır (Wong ve Lim, 2009). Umut motivasyonel boyutu üzerinden iyimserlik kavramı ile örtüşmektedir, ancak amaç, amaca güdülenme ve amaca ulaşmak için alternatif yollar planlama kavramlarının karşılıklı ilişkilerinden oluşan görece daha sistematik olma özelliği ile iyimserlik kavramından ayrılmaktadır.

Son olarak, bireyin insan olarak kendi değerine ilişkin tutumlarını içeren özsaygı kavramı (Rosenberg, 1965) içsel gücün önemli bir parçası olarak değerlendirilebilir. Özsaygı öznel esenlik ile olumlu ilişki göstermektedir (Diener, 1984; Lucas, Diener ve Suh, 1996);

çünkü özsaygı, öz-yeterlik ve öz-değer temelli bilişsel ve duygusal boyutları nedeniyle, bireyin stresli durumlar karşısında uyum sağlama yetisini desteklemekte ve böylelikle öznel esenliğini korumaktadır.

Algılanan Dışsal Güç

Sosyal destek stresli ve olumsuz durumlarla baş etme sürecinde dışsal bir güç olarak değerlendirilmektedir (Cobb, 1976; McDowell ve Serovich, 2007). Kişiyi karşılıklı etkileşim ve yükümlülük içeren bir sosyal ağa ait olduğu ve bu sosyal ağ içerisinde bulunan diğer kişiler tarafından kendisinin önemsendiği, sevildiği ve değer gördüğü bilgisini sağlamaktadır (Cobb, 1976). İhtiyaç duyulduğunda desteğin varlığına ilişkin algı, algılanan sosyal desteği tanımlarken; alınan sosyal destek ise diğer kişiler tarafından gerçekte sağlanan desteği belirtmektedir (Barrera, 1986). İlgili araştırmalar ve meta-analiz bulguları algılanan sosyal desteğin gerçekte alınan sosyal desteğe kıyasla öznel esenlik ile daha güçlü bir ilişkisi olduğunu göstermektedir (Prati ve Pietrantonio, 2010). Örneğin, Kessler ve McLeod (1985) tarafından yapılan araştırmada, algılanan sosyal destek bireyin stres seviyesini ve olumsuz duygu durumunu etkilerken, kişinin sahip olduğu sosyal ağ sayısı bu değişkenlerle ilişkili bulunmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada alınan sosyal destek yerine algılanan sosyal destek değişkeni tercih edilmiştir.

Aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişiler tarafından sağlandığı algılanan sosyal destek depresyon, kaygı ve stresle ters yönde ilişki göstermiş (Prati ve Pietrantonio, 2010) ve bireylerin öznel esenliğini desteklemiştir. Örneğin, Holland ve Holahan (2003) göğüs kanseri hastaları ile yürüttükleri çalışmada, algılanan sosyal desteğin öznel esenliği desteklediğini ve hastaların daha fazla olumlu sağlık davranışı sergilediğini gözlemlemiştir.

Mevcut Çalışmaya Genel Bakış ve Önerilen Yapısal Eşitlik Modelleri

Bu çalışma Görelî Yoksunluk Kuramı'nı temel olarak öznel esenliği açıklayan olası değişkenlere odaklanmaktadır. Kişiler arası ve gruplar arası öznel karşılaştırmalar ve bunun neticesinde oluşan birey-temelli ve grup-temelli görelî yoksunluk durumları alanyazındaki ilgili çalışmalarca kişi üzerinde farklı etkilerle ilişkilendirilmiştir, ancak yoksunluğu hissedilen çıktının maddi ya da manevi nitel boyutu ve bu farklılığın olası etkileri test edilmemiştir. Çalışmanın ilk amacı birey düzeyinde maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerinin öznel esenlik, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç ile ilişkisel bir fark gösterip göstermediğini incelemektir.

İkinci olarak birey düzeyinde görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasında olumsuz bir ilişki olduğu alanyazındaki bazı araştırma bulgularınca doğrulanmıştır (örn.,

Osborne ve Sibley, 2013; Schmitt ve ark., 2010); ancak bu çalışmalarda belirtilen değişkenler arasındaki doğrudan ilişki incelenirken, bu ilişkiye aracılık edecek olası değişkenler göz ardı edilmiştir. Birey düzeyinde görelî yoksunluk durumunun algılanan içsel ve dışsal güç üzerindeki etkisi henüz netleşmemiştir. Bu çalışmada, birey düzeyinde görelî yoksunluğun algılanan içsel ve dışsal güç durumuna zarar verebileceği öngörülmektedir. Algılanan içsel ve dışsal güç durumu ile bireyin öznel esenliği arasındaki bilinen pozitif ilişki dikkate alındığında (Carver ve ark., 2010; Irwing ve ark., 1998; Lucas ve ark., 1996; Prati ve Pietrantonio, 2010), birey düzeyinde görelî yoksunluk durumunun algılanan içsel ve dışsal güçle öngörülen bu ilişkisi kişinin öznel esenliğini olumsuz etkileyebilir. Başka bir deyişle, birey düzeyinde görelî yoksunluk kişinin algılanan içsel ve dışsal güç durumunu olumsuz etkileyerek öznel esenliğe zarar verebilir.

Öznel esenlik duygu durumu, yaşam doyumunu ve kişisel gelişim girişimini içeren kapsayıcı bir kavramdır (Deci ve Ryan, 2008; Lyubomirsky ve ark., 2005; Robitsek ve ark., 2012). Bu nedenle yapısal eşitlik modeli araştırmanın hipotezlerini test etmek adına en uygun yöntem olarak görülmüştür: pozitif duygu durumu, yaşam doyumunu ve gelişime hazır olma hali olumlu öznel esenlik örtük değişkeninin göstergeleriyken; negatif duygu durumu ve algılanan stres olumsuz öznel esenlik örtük değişkeninin göstergeleri olarak kullanılmıştır. Alanyazında öznel esenliği aynı model içerisinde olumlu ve olumsuz öznel esenlik olarak iki farklı grupta inceleyen ve bu iki grubu birbiriyle ilişkili olduğu kadar görece birbirinden bağımsız olarak değerlendiren çalışmaların olduğu bilinmektedir (örn., Clark ve Watson, 1991; Huppert ve Whittington, 2003; Karademas, 2007). Mevcut çalışmada da benzer yaklaşım kullanılmıştır.

Önerilen ilk yapısal eşitlik modelinde aracı değişken olarak test edilen algılanan içsel güç örtük değişkeni iyimserlik, umut ve özsaygı durumlarını içerirken, ikinci modelin aracı değişkeni algılanan dışsal güç örtük değişkeni ise aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişilerden alındığı algılanan sosyal desteği içermektedir. İlişkili değişkenler arasında varyans kaybını önlemek adına algılanan içsel ve dışsal gücün ayrı modellerde test edilmesi uygun görülmüştür. Literatürde çoğunlukla kabul gören kurala göre χ^2/df oranının 5'ten düşük; RMSEA değerinin en fazla .08; GFI ve AGFI değerlerinin .85'ten yüksek; NFI ve CFI değerlerinin ise .90'dan yüksek olması önerilen modelin veriye uyum sağladığını göstermektedir (Browne ve Cudeck, 1992; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sharma, Mukherjee, Kumar ve Dillon, 2005). Mevcut araştırmada test edilen hipotezler şöyle sıralanmaktadır:

Hipotez 1. Maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerine bağlı olarak olumlu öznel esenlik, olumsuz öznel esenlik, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç de-

ğişkenlerinde anlamlı farklar beklenmektedir. Bu konuya ilişkin alanyazındaki bilgi yetersizliğinden dolayı bu farkların ne yönde olacağı kestirilememektedir.

Hipotez 2. Birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluğun artması algılanan içsel gücü düşürecek ve bu durum olumlu öznel esenliği düşürürken, olumsuz öznel esenliği artıracaktır. Daha açık bir ifadeyle, birey düzeyinde maddi/manevi yoksun kişiler iyimserlik, umut ve özsaygı değişkenlerinde düşük değerler alacak ve bu durumda pozitif duygu durumu, yaşam doyumu ve değişime hazır olma hali düşecek ve negatif duygu durumu ve algılanan stres artacaktır.

Hipotez 3. Birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluğun artması algılanan dışsal gücü düşürecek ve bu durum olumlu öznel esenliği düşürürken, olumsuz öznel esenliği artıracaktır. Daha açık bir ifadeyle, birey düzeyinde maddi/manevi yoksun kişiler aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişilerden sağlanan sosyal desteği daha az algılayacak ve bu durumda pozitif duygu durumu, yaşam doyumu ve değişime hazır olma hali düşecek ve negatif duygu durumu ve algılanan stres artacaktır.

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi işletme ve psikoloji bölümleri lisans programlarında eğitim gören 447 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 286'sı kadın (%64), 161'i erkektir (%36). Örneklem yaş aralığı 18 ve 26 arasında değişirken, yaş ortalaması 21.02 yıldır ($S = 1.71$). Gelir düzeyi heterojen bir dağılım gösterirken, katılımcıların algıladıkları sosyo-ekonomik statü ortalaması "1: en alt statü" ve "6: en üst statü" arasında değişen 6'lı Likert tipi ölçümde 4.22 ($S = .87$) olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Birey Düzeyinde Görelî Yoksunluk Ölçeği. Mevcut araştırma kapsamında Görelî Yoksunluk Kuramı (Runciman, 1966) dikkate alınarak geliştirilen 5 maddeli ölçek, kişiler arası karşılaştırmalar sonucu oluşan birey düzeyinde maddi ya da manevi yoksunluğu ölçmektedir. Ölçek maddelerinden önce kişilere görelî yoksunluğun tanımı verilmiştir. Tanım şöyledir: "Kişilerin kendilerini diğer bireyler, gruplar ya da kendi geçmişleri ile karşılaştırmaları sonucu arzulan durum ile gerçekte sahip oldukları koşullar arasındaki farkı görmeleri, kendi görece dezavantajlı durumlarının farkına varmalarına ve yoksunluk durumuna neden olabilir. Kişinin kendisini diğer birey(ler) ile karşılaştırması sonucu, diğer kişilerin kendisinden daha iyi koşullara sahip olduğunu fark etmesi, kendisinin de bu imkanlara sahip olmasını istemesi ve bu imkanları kendisinin de hak ettiğini düşünmesi

birey düzeyinde yoksunluğa neden olur". Kişilerden, verilen görelî yoksunluk tanımını dikkate alarak yoksunluğunu en çok duydukları çıktıyı belirtmeleri istenmiştir. Katılımcılar belirledikleri yoksunluk çıktısını (örn., para, araba, sevgi, ilgi, saygı), aşağıda maddeleri verilen 5 maddeli ölçekte boşluklara yazmış ve bu cümleleri 5'li Likert tipi ölçekte (1 = "hiç katılmıyorum", 5 = "tamamen katılıyorum") değerlendirmiştir. Ölçeğin maddeleri "Kendimi başkalarıyla karşılaştırdığımda, ...e sahip kişilerin farkındayım" "Kendimi başkalarıyla karşılaştırdığımda, ...e sahip olmayı isterim" "Kendimi başkalarıyla karşılaştırdığımda, ...i hak ettiğimi düşünürüm" "Kendimi başkalarıyla karşılaştırdığımda, ...e sahip olma derecem beni tatmin etmiyor" "...e sahip olma konusunda diğer insanlardan daha kötü durumdayım" şeklindedir. Madde yükleri .62 ve .76 arasında değişen ölçek, varyansın %46.39'unu .71 iç tutarlılık güvenilirliğiyle açıklamıştır. Yüksek değerler birey düzeyinde görelî yoksunluk durumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcılardan gelen yanıtlara göre yoksunluğu duyulan çıktının özelliği değerlendirilmiş, özelliğine göre çıktılar maddi ya da manevi olarak gruplandırılmış ve bu gruplandırmaya bağlı olarak yoksunluk durumu, maddi görelî yoksunluk ya da manevi görelî yoksunluk tipi olarak isimlendirilmiştir. Katılımcılar tarafından sıklıkla yoksunluğu hissedilen maddi çıktılar sırasıyla para, araba ve ev iken, manevi çıktılar sırasıyla sevgi, huzur ve saygıdır.

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği. Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından sırasıyla .85 ve .88 iç tutarlılık güvenilirliğiyle geliştirilen ölçek, 10 pozitif (dikkatli, ilgili, uyanık, heyecanlı, hevesli, ilhamlı, gururlu, kararlı, güçlü ve aktif) ve 10 negatif (sıkıntılı, mutsuz, düşmanca, tedirgin, ürkmüş, korkmuş, utanmış, suçlu, asabi ve sinirli) duygu maddesi içermektedir. Gençöz (2000) bu ölçeği .83 ve .86 iç tutarlılık güvenilirliğiyle Türkçe'ye uyarlamıştır. Mevcut çalışmada öğrencilerden "çok az veya hiç" ve "çok fazla" arasında değişen 5'li Likert ölçeği üzerinde, sunulan duyguları son 3 hafta içerisinde ne derece hissettiklerini belirtmeleri istenmiş ve pozitif ve negatif duygu için sırasıyla .83 ve .84 iç tutarlılık güvenilirliği saptanmıştır. Yüksek değerler kuvvetli pozitif ya da kuvvetli negatif duygu durumunu göstermektedir.

Algılanan Stres Ölçeği. Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) bireylerin algılanan stres seviyesini ölçmek amacıyla geliştirdikleri 14 maddeli ölçeğin iç tutarlılık katsayısını .84 ve .86 arasında saptamıştır. Ölçeğin Eskin, Harlak, Demirkıran ve Dereboy (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 10 maddeli kısa formu stres algısı (6 madde; $\alpha = .80$) ve yetersiz özyeterlik algısı (4 madde; $\alpha = .69$) olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Mevcut çalışmada ölçeğin sadece stres algısı boyutu kullanılmıştır. Öğrencilerden "çok az veya hiç" ve "çok fazla"

arasında değişen 5'li Likert ölçeği üzerinde son 3 hafta içerisinde ne derece stres hissettiklerini belirtmeleri istenmiş ve iç tutarlılık katsayısı .87 olarak saptanmıştır. Ölçümde yüksek puanlar algılanan stresin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yaşam Doyumu Ölçeği. Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından .87 iç tutarlılık güvenilirliğiyle geliştirilen 5 maddeli ölçek bireyin yaşamına ilişkin bilişsel değerlendirmelerini ölçmektedir. Köker (1991) ölçeği Türkçe'ye uyarlamıştır (iç tutarlılık katsayısı: .89). Mevcut çalışmada katılımcılardan "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert ölçeği üzerinde sunulan ifadeleri cevaplamaları istenmiş ve iç tutarlılık katsayısı .82 olarak gözlemlenmiştir. Ölçümde yüksek değerler yaşam doyumunun yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Kişisel Gelişim Yönelimi Ölçeği-II. Robitschek ve ark. (2012) bireyin kişisel gelişim sürecini ölçmek amacıyla geliştirdikleri ve değişime hazır olma (4 madde), planlı olma (5 madde), kaynakları kullanma (3 madde) ve amaçlı davranış (4 madde) boyutlarını içeren ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarını .81 ve .89 arasında bulgulanmıştır. Yalçın ve Malkoç (2013) ölçeği .61 ve .87 arasında değişen iç tutarlılık katsayısıyla Türkçe'ye uyarlamıştır. Mevcut çalışmada sadece değişime hazır olma alt boyutu kullanılmış ve kişilerden "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert ölçeği üzerinde yanıtlarını belirtmeleri istenmiştir. İç güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Yüksek değerler bireyin değişime hazır olduğu algısını göstermektedir.

Yaşam Yönelimi Testi. Scheier ve Carver (1985) tarafından .76 iç tutarlılık güvenilirliğiyle geliştirilen 8 maddeli ölçek bireyin pozitif ve negatif çıktılara ilişkin beklentilerini ölçmektedir. Aydın ve Tezer (1991) ölçeği .72 iç tutarlılık katsayısıyla Türkçe'ye uyarlamıştır. Mevcut çalışmada katılımcılardan "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert ölçeğini kullanarak yanıtlarını paylaşmalarını istenmiş ve iç tutarlılık katsayısı .84 olarak saptanmıştır. Yüksek değerler geleceğe ilişkin olumlu beklentileri içeren yüksek düzeyde iyimserlik seviyesini göstermektedir.

Umut Ölçeği. Snyder ve ark. (1991) tarafından .63 ve .80 arasında gözlemlenen iç tutarlılık katsayısıyla geliştirilen ölçek amaca güdülenme (motivasyonel boyut; 4 madde) ve amaca ulaşma yolları planlama (bilişsel boyut; 4 madde) alt faktörlerinden oluşmaktadır. Akman ve Korkut (1993) ölçeği .65 iç tutarlılık katsayısıyla Türkçe'ye uyarlamıştır. Mevcut çalışmada katılımcılardan "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert ölçeği üzerinde sunulan ifadeleri yanıtlamaları istenmiştir. İki alt boyut için sırasıyla .72 ve .81 iç tutarlılık güvenilirliği bulunmuştur. Amaca güdü-

lenme boyutunda yüksek değerler amaca yönelik daha güçlü kararlı olma motivasyonunu gösterirken, amaca ulaşma yolları planlama boyutunda yüksek puan almış kişiler amaçlanan hedefi başarmak için bilişsel olarak daha fazla alternatif yol planlamaktadır.

Rosenberg Özsaygı Ölçeği. Rosenberg (1965) bireyin insan olarak kendi değerine ilişkin değerlendirmelerini ölçmek amacıyla geliştirdiği 10 maddeli ölçeğin iç tutarlılık katsayısını .83 ve .95 arasında gözlemlenmiştir. Çuhadaroğlu (1986) ölçeği Türkçe'ye uyarlamıştır. Mevcut çalışmada katılımcılardan "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert tipi ölçümü doldurmaları istenmiş ve .90 iç tutarlılık geçerliliği saptanmıştır. Yüksek değerler yüksek özsaygı durumunu göstermektedir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği. Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından .85 ve .91 arasında değişen iç tutarlılık katsayısıyla geliştirilen ve bireylerin aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişilerden aldığını algıladığı sosyal desteği ölçmeyi amaçlayan ölçek aile (4 madde), arkadaşlar (4 madde) ve yakın diğer kişiler (4 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve iç tutarlılık katsayısı .85 ve .92 arasında gözlemlenmiştir. Mevcut çalışmada katılımcılardan "hiç katılmıyorum" ve "tamamen katılıyorum" arasında değişen 5'li Likert ölçümünü kullanarak yanıtlarını belirtmeleri istenmiş ve üç alt boyutun iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .84, .89 ve .97 olarak bulunmuştur. Yüksek değerler aileden, arkadaşlardan ve yakın diğer kişilerden sağlandığı algılanan yüksek düzeyde sosyal desteği göstermektedir.

İşlem

Orta Doğu Teknik Üniversitesi etik kurul onayı alındıktan sonra veri, araştırmacılar tarafından sınıf ortamında toplanmıştır. Bilgilendirme formuyla araştırmanın içeriği katılımcılara aktarılmış, gönüllü katılımın önemi vurgulanmıştır. Katılımcılar verilen demografik form ve ölçüm envanterini doldurduktan sonra katılımcılara araştırmaya ilişkin kısa bir açıklama yapılmış ve detaylı bilgi için araştırmacıların iletişim adresleri verilmiştir. Ölçüm envanterinin cevaplanması ortalama 20 dakika sürmüştür. Kişiler çalışmaya katılımlarından ötürü verinin toplandığı derste ekstra puan almıştır.

Bulgular

Birey Düzeyinde Maddi ve Manevi Görelî Yoksunluk

Maddi olarak yoksun bireyler ($N = 187$) ile manevi olarak yoksun bireyleri ($N = 260$) araştırma değişkenlerine bağlı olarak incelemek (*Hipotez 1*) için mevcut veri bootstrap tekniğiyle (5000 yeniden örnekleme) bağım-

Tablo 1. Maddî ya da Manevî Yoksunluk Tipine Bağlı Betimleyici Bulgular

	Maddî-Manevî Yoksunluk (N = 447)		Maddî Olarak Yoksun Bireyler (N = 187)		Manevî Olarak Yoksun Bireyler (N = 260)		t	%95 GA***
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S		
Pozitif duygu durumu	3.11	.69	3.21	.69	3.08	.68	1.76	[-.02, .27]
Yaşam doyumu	3.22	.79	3.21	.76	3.23	.80	-2.20	[-.18, .15]
Değişime hazır olma hali	3.68	.83	3.80	.83	3.63	.83	1.81	[-.02, .34]
Negatif duygu durumu	2.39	.74	2.25	.70	2.43	.75	-2.35*	[-.34, -.04]
Algılanan stres	3.27	.90	3.19	.91	3.30	.90	-1.11	[-.30, .09]
Birey düzeyinde yoksunluk	4.00	.61	3.94	.65	4.02	.59	-1.16	[-.22, .06]
İyimserlik	3.24	.76	3.34	.70	3.21	.77	1.61	[-.03, .29]
Amaca güdülenme	3.65	.69	3.80	.64	3.60	.71	2.64**	[.06, .34]
Amaca ulaşma yolları planlama	3.98	.68	4.13	.61	3.93	.70	2.75**	[.07, .34]
Öz-saygı	3.83	.79	3.91	.75	3.80	.81	1.31	[-.05, .27]
Aileden alındığı algılanan sosyal destek	4.16	.84	4.19	.78	4.15	.87	.45	[-.13, .21]
Arkadaşlardan alındığı algılanan sosyal destek	4.11	.83	4.23	.81	4.07	.83	1.82	[-.01, .34]
Yakın diğer kişilerden alındığı algılanan sosyal destek	3.39	1.46	3.67	1.42	3.29	1.47	2.42*	[.08, .69]

***bootstrap tekniği (5000 yeniden örnekleme); ** $p < .01$; * $p < .05$

Not. GA = güven aralığı. Ölçekler 1 (hiç katılmıyorum) ve 5 (tamamen katılıyorum) arasında değişen 5'li Likert ölçümü kullanılarak yanıtlanmıştır. Yüksek değerler yüksek düzeyde pozitif duygu durumu, yaşam doyumu, değişime hazır olma hali, negatif duygu durumu, algılanan stres, birey düzeyinde görelî yoksunluk, iyimserlik, amaca güdülenme, amaca ulaşma yolları planlama, özsaygı ve aileden, arkadaşlardan ya da yakın diğer kişilerden alındığı algılanan sosyal desteği göstermektedir.

sız grup t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere, manevî olarak yoksun bireyler ($Ort. = 2.43, S = .75$) maddî olarak yoksun bireylerden ($Ort. = 2.25, S = .70$) daha güçlü negatif duygu durumuna sahiptir ($t(445) = -2.35, p < .05, \%95 GA [-.34, -.04]$). Maddî olarak yoksun bireyler ise ($Ort. = 3.80, S = .64$) manevî olarak yoksun bireylere kıyasla ($Ort. = 3.60, S = .71$) daha güçlü amaca yönelik kararlı olma motivasyonu göstermiştir ($t(445) = 2.64, p < .01, \%95 GA [.06, .34]$). Ayrıca maddî olarak yoksun bireyler ($Ort. = 4.13, S = .61$) manevî olarak yoksun kişilere göre ($Ort. = 3.93, S = .70$) yoksunluğu hissedilen çıktıya ulaşmak için daha fazla alternatif yol planlama bilişsel yetisi sergilemiştir ($t(445) = 2.75, p < .01, \%95 GA [.07, .34]$). Buna ek olarak, maddî yönden yoksun kişiler ($Ort. = 3.67, S = 1.42$) manevî yönden yoksun kişilere kıyasla ($Ort. = 3.29, S = 1.47$) yakın diğer kişilerden daha fazla sosyal destek aldıklarını belirtmiştir ($t(445) = 2.42, p < .05, \%95 GA [.08, .69]$). Hipotez 1 kısmen desteklense de maddî olarak yoksun bireyler ile manevî olarak yoksun bireyler arasında pozitif duygu durumu, yaşam doyumu, değişime hazır olma hali, algılanan stres, iyimserlik, özsaygı,

aile ya da arkadaşlardan alındığı algılanan sosyal destek ve yoksunluk seviyesi değişkenlerine bağlı anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu nedenle mevcut araştırmanın sonraki bölümünde katılımcılar maddî olarak yoksun bireyler ya da manevî olarak yoksun bireyler şeklinde ayrıştırılmamış ve analizler tüm katılımcılar dâhil edilerek birey düzeyinde maddî/manevî görelî yoksunluk değişkeniyle yapılmıştır

Betimleyici Bulgular

Olumlu öznel esenlik, olumsuz öznel esenlik, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç örtük değişkenlerinin kendi gösterge değişkenleri arasında pozitif yönde ilişki vardır. Bununla birlikte, olumlu öznel esenliği tanımlayan pozitif duygu durumu, yaşam doyumu ve değişime hazır olma hali değişkenleri birey düzeyinde maddî/manevî görelî yoksunlukla negatif yönde, algılanan içsel gücü ve algılanan dışsal gücü tanımlayan iyimserlik, amaca güdülenme, amaca ulaşma yolları planlama, öz-saygı, ve aileden/arkadaşlardan/yakın diğer kişilerden alındığı algılanan sosyal destek değişkenleriyle ise pozitif yönde ilişkilidir. Olumsuz öznel esenliği

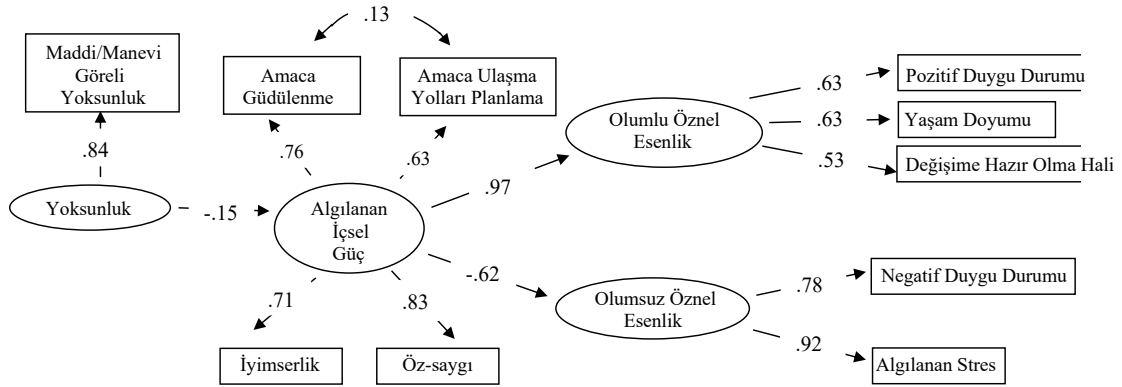
Tablo 2. Değişkenlerin Ortalama Değerleri, Standart Sapma Skorları ve Korelasyonları

	<i>Ort</i>	S	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Pozitif duygu durumu	3.11	.69	-----															
2. Yaşam doyumu	3.22	.79	.36**	-----														
3. Değişime hazır olma hali	3.68	.83	.42**	.31**	-----													
4. Negatif duygu durumu	2.39	.74	-.35**	-.28**	-.21**	-----												
5. Algılanan stres	3.27	.90	-.39**	-.36**	-.27**	.72**	-----											
6. Birey düzeyinde yoksunluk	4.00	.61	-.11*	-.15**	-.10*	.20**	.17**	-----										
7. İyimserlik	3.24	.76	.43**	.42**	.35**	-.41**	-.48**	-.06	-----									
8. Amaca güdülenme	3.65	.69	.51**	.54**	.39**	-.28**	-.37**	-.05	.49**	-----								
9. Amaca ulaşma yolları planlama	3.98	.68	.44**	.31**	.42**	-.24**	-.30**	-.03	.47**	.61**	-----							
10. Öz-saygı	3.83	.79	.45**	.52**	.41**	-.44**	-.48**	-.12*	.61**	.65**	.52**	-----						
11. Aileden alındığı algılanan sosyal destek	4.16	.84	.24**	.33**	.19**	-.16**	-.11*	-.01	.24**	.28**	.17**	.30**	-----					
12. Arkadaşlardan alındığı algılanan sosyal destek	4.11	.83	.18**	.25**	.18**	-.30**	-.21**	-.03	.27**	.24**	.21**	.26**	.30**	-----				
13. Yakın diğer kişilerden alındığı algılanan sosyal destek	3.39	1.46	.19**	.21**	.10*	-.13**	-.12*	-.09	.14**	.19**	.12*	.20**	.22**	.15**	-----			
14. Cinsiyet	1.36	.48	.02	-.11*	-.03	-.05	-.12**	-.05	-.07	.01	.08	-.05	-.18**	-.07	-.06	-----		
15. Yaş	21.02	1.71	.07	-.07	-.04	-.11*	-.10*	-.01	.01	.05	-.02	.01	-.08	-.08	.00	.19**	-----	
16. Gelir düzeyi	2.96	1.09	-.03	.15**	.06	.03	.01	.00	-.01	-.02	-.01	.09	.06	.02	.07	-.03	-.08	-----
17. Algılanan sosyo-ekonomik statü	4.22	.87	.16**	.34**	.21**	-.06	-.11*	-.03	.15**	.22**	.10*	.26**	.22**	.12**	.11*	-.04	-.02	.48**

** $p < .01$; * $p < .05$

Not. Cinsiyet: 1 = Kadın, 2 = Erkek.

β değerleri $p < .01$ 'de anlamlıdır.

Not. Birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk olumlu öznel esenlik ve olumsuz öznel esenlik üzerinde algılanan içsel güç aracılığıyla dolaylı ilişkiye sahiptir (sırasıyla, $B = -.06$, $SH = .03$, $t = -2.47$; $B = .08$, $SH = .03$, $t = 2.46$).

Şekil 1. Birey Düzeyinde Görelî Yoksunluk ve Öznel Esenlik Arasındaki İlişkide Algılanan İçsel Gücün Aracı Rolü

tanımlayan negatif duygu durumu ve algılanan stres değişkenleri ise birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunlukla pozitif yönde ilişkiye sahipken, algılanan içsel gücü ve algılanan dışsal gücü tanımlayan değişkenlerle negatif yönde ilişkilidir. Araştırma değişkenleri arasında belirtilen bu ilişkiler ve değişkenlerin ortalama değerleri, standart sapma skorları ve demografik ölçütlerle gösterdiği etkileşim Tablo 2'de detaylı olarak sunulmaktadır.

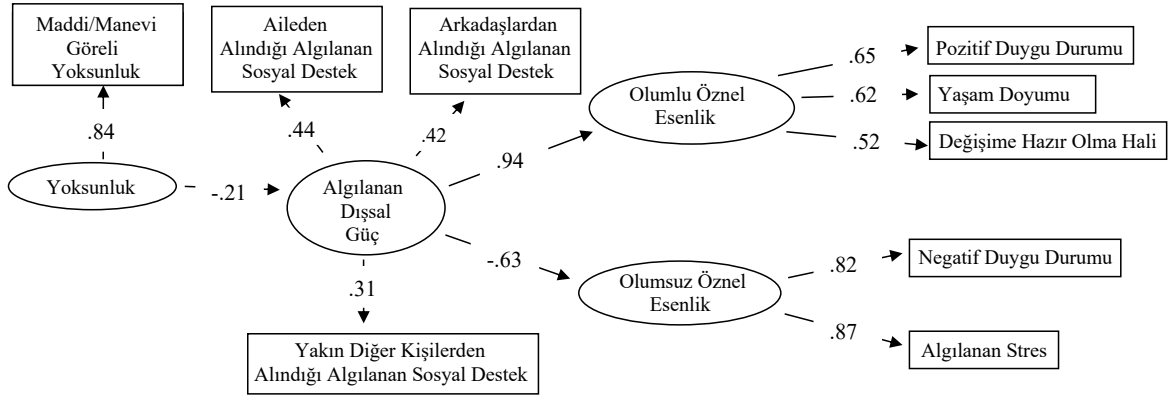
Önerilen Yapısal Eşitlik Modelleri

Mevcut araştırmanın önerdiği aracı modeller (*Hipotez 2 ve Hipotez 3*) LISREL 9.10 programı kullanılarak yapısal eşitlik modelleri üzerinden örtük değişkenler seviyesinde test edilmiştir. Şekil 1'de belirtildiği üzere, birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk algılanan içsel güç aracılığıyla olumlu öznel esenlik ve olumsuz öznel esenlik üzerinde dolaylı ilişkiye sahiptir (sırasıyla, $B = -.06$, $SH = .03$, $t = -2.47$; $B = .08$, $SH = .03$, $t = 2.46$) ve önerilen model veriye uyum göstermiştir ($\chi^2(32, N = 447) = 124.60$, $p = .000$, $\chi^2/df = 3.89$, $GFI = .95$, $AGFI = .91$, $NFI = .96$, $CFI = .97$, $RMSEA = .08$, %90 GA [.066, .096]). Hipotez 2'de beklendiği gibi birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluğun artması algılanan içsel gücü düşürmüş ve bu durum olumlu öznel esenliği düşürürken olumsuz öznel esenliği artırmıştır. Birey düzeyinde maddi/manevi yoksun bireyler iyimserlik, umut ve özsaygı değişkenlerinde düşük değerler almıştır ve bu durumda kişilerin pozitif duygu durumu, yaşam doyumu ve değişime hazır olma hali düşerken, negatif duygu durumu ve algıladığı stres artmıştır. Ek olarak, Şekil 1 gösterge değişkenlerin kendi örtük değişkenine yüklenme değerlerini (β skorları) sunulan model içerisinde göstermektedir. Bu bağlamda her bir gösterge

değişkenin kendi örtük değişkeni üzerindeki yordayıcı gücü Şekil 1 aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Şekil 2'ye göre ise, birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk algılanan dışsal güç aracılığıyla olumlu öznel esenlik ve olumsuz öznel esenlik üzerinde dolaylı ilişkiye sahiptir (sırasıyla, $B = -.09$, $SH = .03$, $t = -3.03$; $B = .10$, $SH = .03$, $t = 2.98$) ve önerilen model veriye uyum göstermiştir ($\chi^2(25, N = 447) = 95.51$, $p = .000$, $\chi^2/df = 3.82$, $GFI = .95$, $AGFI = .92$, $NFI = .91$, $CFI = .93$, $RMSEA = .08$, %90 GA [.063, .097]). Hipotez 3'te beklendiği gibi birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluğun artması algılanan dışsal gücü düşürmüş ve bu durum olumlu öznel esenliği düşürürken olumsuz öznel esenliği artırmıştır. Birey düzeyinde maddi/manevi yoksun kişiler aile, arkadaşlar ve yakın diğer kişilerden sağlanan sosyal desteği daha az algılamış ve bu durumda pozitif duygu durumu, yaşam doyumu ve değişime hazır olma hali düşerken, negatif duygu durumu ve algılanan stres artmıştır. Ek olarak, gösterge değişkenlerin kendi örtük değişkenine yüklenme durumları Şekil 2'de sunulan β skorlarıyla görülmektedir ve her bir gösterge değişkenin kendi örtük değişkeni üzerindeki yordayıcı gücü Şekil 2 aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Ek olarak, önerilen bu iki modelde dolaylı ilişkilerin standardize edilmemiş katsayılarına ve t değerlerine bakarak birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluğun olumlu öznel esenlik ve olumsuz öznel esenlikle olan ilişkisinde algılanan dışsal gücün aracı rolünün (sırasıyla, $B = -.09$, $SH = .03$, $t = -3.03$; $B = .10$, $SH = .03$, $t = 2.98$) algılanan içsel gücün aracı rolüne (sırasıyla, $B = -.06$, $SH = .03$, $t = -2.47$; $B = .08$, $SH = .03$, $t = 2.46$) kıyasla daha kuvvetli olduğu çıkarımı yapılabilir.

β değerleri $p < .01$ 'de anlamlıdır.

Not. Birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk olumlu öznel esenlik ve olumsuz öznel esenlik üzerinde algılanan dışsal güç aracılığıyla dolaylı ilişkiye sahiptir (sırasıyla, $B = -.09$, $SE = .03$, $t = -3.03$; $B = .10$, $SE = .03$, $t = 2.98$).

Şekil 2. Birey Düzeyinde Görelî Yoksunluk ve Öznel Esenlik Arasındaki İlişkide Algılanan Dışsal Gücün Aracı Rolü

Tartışma

Bu çalışma öznel esenliği açıklayan mevcut değişkenleri Görelî Yoksunluk Kuramı temelinde araştırmaktadır. Alanyazındaki ilgili araştırmalar yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine (maddiyatına ya da maneviyatına) hiç odaklanmamıştır. Mevcut araştırmanın ilk katkısı birey düzeyinde maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerinin öznel esenlik, algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç gibi birey seviyesindeki değişkenlerle olası ilişkisel farklılıklarının test edilmesidir. Alanyazında bu konuya dair yeterince bilgi bulunmaması araştırmanın başında maddi ve manevi görelî yoksunluk tiplerinden kaynaklı olası farklılıkların çıkarım yapılmasını engellemiştir. Görelî yoksunluğun algısal bir süreç olması ve öznel değerlendirmelere dayanması da çıkarım yapmayı zorlaştıran bir başka nedendir. Hipotez 1 mevcut araştırmanın bulgularınca kısmen doğrulanmıştır. Bulgulara göre maddi olarak yoksunluk algılayan kişiler manevi olarak yoksun kişilere kıyasla yoksunluğu ortadan kaldırmak için daha güçlü umuda (daha fazla kararlı olma motivasyonu ile daha fazla alternatif yol üretme bilissel yetisine) sahiptir. Ayrıca bu bireyler, yakınlarından daha fazla sosyal destek aldığını düşünmektedir. Diğer taraftan, manevi olarak yoksun kişiler negatif duygu durumunu daha fazla yaşamaktadır. Bu farklılıklar ulaşılabilirlik kavramıyla açıklanabilir. Yoksunluğu hissedilen maddi çıktılar (örn., para, ev, araba) manevi çıktılara (örn., maneviyat, aşk, sevgi) kıyasla gayret-temelli ve görece daha ulaşılabilir olarak algılanıyor olabilir. Ancak ilgili alanyazında ulaşılabilirlik kavramına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Örneğin bazı araştırmacılar

(Gurr, 1970; Runciman, 1966) ulaşılabilirliği yoksunlukla ilişkilendirirken, Davis (1959) bu iki kavramı birbirleriyle ilişkisiz kavramlar olarak tanımlamaktadır. Bu araştırma kapsamında ulaşılabilirlik algısının görelî yoksunluk durumuyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ancak, gelecek araştırmalar ulaşılabilirlik kavramı ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkiyi netleştirmelidir. Ayrıca, Tablo 1'de görüldüğü üzere, birey düzeyinde maddi ya da manevi olarak yoksun olma durumunun mevcut araştırmanın diğer değişkenleri ile farklılaşan bir ilişkisi yoktur. Yoksunluğun görelî olma boyutu (Crosby, 1976; Runciman, 1966), yani durumun öznel karşılaştırma ve öznel değerlendirmelere dayanan algısal bir süreç olması bu farklılaşmamayı açıklayabilir. Katılımcılar yoksunluğunu hissettikleri maddi ya da manevi çıktılara yönelik farklılaşmayan değerlendirmeler yapıyor olabilir.

Alanyazındaki ilgili çalışmalar birey düzeyinde görelî yoksunluk ve öznel esenlik arasındaki doğrudan ilişkiye odaklanmıştır. Mevcut araştırmanın ikinci önemli katkısı algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç değişkenlerinin bu ilişkideki aracı rollerinin yapısal eşitlik modelleriyle test edilmiş olmasıdır. Bu bağlamda Hipotez 2 ve Hipotez 3 mevcut araştırmanın bulgularınca desteklenmiş ve önerilen yapısal eşitlik modelleri veriyeye uyum göstermiştir (Browne ve Cudeck, 1992; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sharma ve ark., 2005). Bir başka deyişle mevcut araştırmanın bulgularına göre birey düzeyinde maddi/manevi görelî yoksunluk algılanan içsel güç ve algılanan dışsal güç üzerinden öznel esenlikle negatif ilişki göstermektedir.

Araştırmanın hipotezlerinden biri olmasa da dolaylı ilişkilerin metin içerisindeki standardize edilmemiş kat-

sayılarına ve *t* değerlerine bakıldığında algılanan dışsal gücün algılanan içsel güce kıyasla birey düzeyinde maddi/manevî görelî yoksunluk ve özel esenlik arasındaki ilişkide daha kuvvetli aracı role sahip olduğu tartışması yapılabilir. Modele göre bu farkın en büyük nedeni birey düzeyinde maddi/manevî görelî yoksunluğun algılanan dışsal gücü algılanan içsel güce kıyasla daha kuvvetli yordamasıdır. Görelî yoksunluğun sosyal ve algısal bir olgu olduğunu dikkate aldığımızda, bu bulgu beklentiler doğrultusundadır ve görelî yoksunluk durumunda algılanan sosyal desteği artırmanın bireyin özel esenliği için önemli olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Çalışma bulguları değerlendirilirken araştırmacının kısıtlılıkları dikkate alınmalıdır. Bu kısıtlılıkların en önemlisi, araştırmaya katılan kişilerin sadece Orta Doğu Teknik Üniversitesi işletme ve psikoloji bölümleri lisans programlarında eğitim gören öğrencilerden oluşmuş olmasıdır. Araştırmacının bulgularını genelleylemek amacıyla çalışmanın verisi, yüksek sayıda katılımcıdan elde edilmiştir; fakat gelecekte yapılacak araştırmaların üniversite öğrencileri dışındaki örneklemle ulaşması bulguların güvenilirliği adına gereklidir. Üniversite öğrencileri dışındaki örneklem yaş, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi gibi demografik bilgilerin örneklem içerisinde çeşitlenmesini sağlayarak değişkenler arasındaki ilişkilere dair daha detaylı bir bilgi sunulabilir. İkinci olarak, bu çalışmanın korelasyon-temelli yapısı ve çalışmada kullanılan korelasyon-temelli analizler sebebiyle, bulgulara yönelik nedensel ilişki yargılarından kaçınılmalıdır. Son olarak, araştırma sadece birey düzeyinde görelî yoksunluk durumuna odaklanmıştır. Gelecekte grup düzeyinde görelî yoksunluk durumuna odaklanmak ve bu durumu olası ilgili değişkenlerle test etmek ilgili alanyazındaki bulguları geliştirecektir.

Özetle, bu araştırmaya kadar yoksunluğu hissedilen çıktının niteliğine ve birey düzeyinde görelî yoksunluk ve özel esenlik arasındaki olası dolaylı ilişkiye odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda, çalışmanın bulguları ilgili alanyazını tamamlayıcı niteliktedir. Bulgular alanda çalışan profesyoneller için de faydalı olabilir. Özel esenlik başta olmak üzere makaledeki değişkenlerle ilgilenen araştırmacılar geliştirilen ölçeği kullanabilir, çalışmanın bulgularını kendilerine kaynak alabilir ya da bulgular neticesinde yeni araştırma soruları üretebilir.

Kaynaklar

- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut ölçeği üzerine bir çalışma [A study on the hope scale]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 193-202.
- Aydın, G. ve Tezer, E. (1991). İyimserlik, sağlık sorunları ve akademik başarı ilişkisi [The relationship of optimism to health complaints and academic performance]. *Psikoloji Dergisi*, 7(26), 2-9.
- Barrera, M. (1986). Distinctions between social support concepts, measures and models. *American Journal of Community Psychology*, 14, 413-445. doi: 10.1007/BF00922627
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258. doi: 10.1177/0049124192021002005
- Carver, C. S., Scheier, M. F. ve Segerstrom, S. C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review*, 30, 879-889. doi: 10.1016/j.cpr.2010.01.006
- Clark, L. A. ve Watson, D. (1991). General affective dispositions in physical and psychological health. C. R. Snyder ve D. R. Forsyth (Ed.), *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective* içinde (221-245). New York: Pergamon.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300-314. doi: 10.1097/00006842-197609000-00003
- Cohen, S., Kamarck, T. ve Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385-396. doi: 10.2307/2136404
- Crosby, F. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, 83(2), 85-113. doi: 10.1037/0033-295X.83.2.85
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Self-esteem for adolescents*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Davis, J. A. (1959). A formal interpretation of the theory of relative deprivation. *Sociometry*, 22, 280-296. doi: 10.2307/2786046
- Deci, E. L. ve Ryan R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11. doi: 10.1007/s10902-006-9018-1
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575. doi: 10.1037/0033-2909.95.3.542
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75. doi: 10.1207/s15327752jpa4901_13

- Diener, E. ve Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406. doi: 10.1177/008124630903900402
- Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği [Factorial structure, validity and reliability of revised form of the multidimensional scale of perceived social support]. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, 17-25.
- Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F. ve Dereboy, Ç. (2013). Algılanan stres ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlilik ve geçerlik analizi [The adaptation of the perceived stress scale into Turkish: A reliability and validity analysis]. *New Symposium Journal*, 51(3), 132-140.
- Forgeard, M. J. C. ve Seligman, M. E. P. (2012). Seeing the glass half full: A review of the causes and consequences of optimism. *Pratiques Psychologiques*, 18(2), 107-120. doi: 10.1016/j.prps.2012.02.002
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. [Positive and Negative Affect Schedule: Validity and reliability study]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Holland, D. K. ve Holahan, K. C. (2003). The relation of social support and coping to positive adaptation to breast. *Psychology & Health*, 18(1), 15-29.
- Huppert, F. A. ve Whittington, J. E. (2003). Evidence for the independence of positive and negative well-being: Implications for quality of life assessment. *British Journal of Health Psychology*, 8, 107-122.
- Irwing, L. M., Snyder, C. R. ve Crowson, J. J. (1998). Hope and coping with cancer by college women. *Journal of Personality*, 66(2), 195-214.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equations modeling with the SIMPLIS command language*. Chicago: Scientific Software International.
- Karademas, E. C. (2007). Positive and negative aspects of well-being: Common and specific predictors. *Personality and Individual Differences*, 43, 227-287. doi: 10.1016/j.paid.2006.11.031
- Kessler, R. C. ve McLeod, J. D. (1985). Social support and mental health in community samples. S. Cohen ve S. L. Syme (Ed.), *Social support and health*. Orlando FL: Academic Press.
- Köker, S. (1991). *Comparison of the level of life satisfaction of normal adolescents and adolescents with problems*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Krypel, M. N. ve Henderson-King, D. (2010). Stress, coping styles and optimism: Are they related to meaning of education in students' lives? *Social Psychology of Education*, 13(3), 409-424. doi: 10.1007/s11218-010-9132-0
- Lucas, R. E., Diener, E. ve Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 616-628. doi: 10.1037/0022-3514.71.3.616
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American Psychologist*, 56(3), 239-249. doi: 10.1037/0003-066X.56.3.239
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M. ve Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9, 111-131. doi: 10.1037/1089-2680.9.2.111
- McDowell, T. L. ve Serovich, J. M. (2007). The effect of perceived and actual social support on the mental health of HIV-positive persons. *AIDS Care: Psychological and Socio-Medical Aspects of AIDS/HIV*, 19(10), 1223-1229. doi: 10.1080/09540120701402830
- Osborne, D. ve Sibley, C. G. (2013). Through rose-colored glasses: System-justifying beliefs dampen the effects of relative deprivation on well-being and political mobilization. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(8), 991-1004. doi: 10.1177/0146167213487997
- Prati, G. ve Pietrantonio, L. (2010). The relation of perceived and received social support to mental health among first responders: A meta-analytic review. *Journal of Community Psychology*, 38(3), 403-417. doi: 10.1002/jcop.20371
- Robitschek, C., Ashton, M. W., Sperin, C. C., Geiger, N., Byers, D., Schotts, G. C. ve Thoen, M. A. (2012). Development and psychometric evaluation of the Personal Growth Initiative Scale-II. *Journal of Counseling Psychology*, 59, 274-287. doi: 10.1037/a0027310
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. New Jersey: Princeton University.
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice*. London: Routledge.
- Ryff, C. D. ve Singer, B. (1998). Human health: New directions for the next millennium. *Psychological Inquiry*, 9(1), 69-85. doi: 10.1207/s15327965pli0901_11
- Scheier, M. F. ve Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4(3), 219-247. doi: 10.1037/0278-6133.4.3.219

- Schmitt, M., Maes, J. ve Widaman, K. (2010). Longitudinal effects of egoistic and fraternal relative deprivation on well-being and protest. *International Journal of Psychology*, 45(2), 122-130. doi: 10.1080/00207590903165067
- Sharma, S., Mukherjee, S., Kumar, A., & Dillon, W. R. (2005). A simulation study to investigate the use of cutoff values for assessing model fit in covariance structure models. *Journal of Business Research*, 58(1), 935-943. doi: 10.1016/j.jbusres.2003.10.007
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 13(4), 249-275. doi: 10.1207/S15327965PL11304_01
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., ... Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570-585. doi: 10.1037/0022-3514.60.4.570
- Walker, I. (1999). Effects of personal and group relative deprivation on personal and collective self-esteem. *Group Processes and Intergroup Relations*, 2(4), 365-380. doi: 10.1177/1368430299024004
- Walker, I. ve Mann, L. (1987). Unemployment, relative deprivation, and social protest. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13, 275-283. doi: 10.1177/0146167287132012
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070. doi: 10.1037/0022-3514.54.6.1063
- Wong, S. S. ve Lim, T. (2009). Hope versus optimism in Singaporean adolescents: Contributions to depression and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 46, 648-652. doi: 10.1016/j.paid.2009.01.009
- Yalçın, I. ve Malkoç, A. (2013). Adaptation of personal growth initiative scale-II to Turkish and investigation of psychometric properties. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26(3), 258-266.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41. doi: 10.1207/s15327752jpa5201_2

Summary

Indirect Relationship between Egoistic Relative Deprivation and Subjective Well-Being

Fatih Özdemir

Bursa Uludağ University

Burcu Tekeş

Başkent University

Bengi Öner-Özkan

Middle East Technical University

The present study investigates the possible variables that may explain subjective well-being based on Relative Deprivation Theory. Subjective well-being includes subjective cognitive considerations about the general life satisfaction of the person and affective evaluations about his/her emotional states such as presence of positive affect and absence of negative affect (Diener, 1984; Diener & Ryan, 2009). In point of fact, subjective well-being can be defined as an umbrella term which contains mental health, life satisfaction, happiness and positive affect (Lyubomirsky, Sheldon, & Schkade, 2005). In addition, personal growth initiative (including readiness for change) is considered as a part of subjective well-being (Deci & Ryan, 2008; Robitschek et al., 2012; Ryff & Singer, 1998). In the present study, the positive subjective well-being is composed of positive affect, life satisfaction and readiness for change, whereas negative affect and perceived stress are evaluated as the indicators of the negative subjective well-being in the proposed structural equation models. The approach of the present study – investigating both positive and negative dimensions of subjective well-being – is used by other researchers as well (Clark & Watson, 1991; Huppert & Whittington, 2003; Karademas, 2007).

Subjective comparisons and interpretations define individuals' awareness and responses toward life events (Osborne & Sibley, 2013). Relative deprivation theory (Crosby, 1976; Davis, 1959; Gurr, 1970; Runciman, 1966) has proposed that people subjectively compare themselves with other individual(s), groups or oneself at different points in time, and these subjective comparisons lead to cognitive appraisal in which the individual perceives own or in-group's disadvantaged position. Egoistic (individual-level) relative deprivation has mostly predicted individual-based outcomes, and was negatively associated with well-being (Schmitt, Maes, & Widaman, 2010), life satisfaction (Osborne & Sibley, 2013), self-worth and personal self-esteem (Walker, 1999). Deprived individuals tended to indicate more

depressive symptoms, frustration, anxiety, shame and stress (Walker & Mann, 1987). However, studies did not focus on the qualitative characteristics of the desired outcome; the possible distinction between material relative deprivation and emotional relative deprivation has not been made clear in the literature. In the present study, material egoistic relative deprivation and emotional egoistic relative deprivation and their possible different associations with individual level outcomes (including subjective well-being, perceived intrinsic strength, perceived extrinsic strength) will be investigated for the first time, to our knowledge.

Secondly, although the related literature has tested the direct relationship between egoistic relative deprivation and subjective well-being, indirect associations have been ignored. The present research also tests the mediating role of perceived intrinsic strength (including optimism, hope and self-esteem) and perceived extrinsic strength (including perceived social support from family, friends and significant others). Based on the related literature, it is known that subjective well-being is positively related with optimism (Carver, Scheier, & Segerstrom, 2010; Forgeard & Seligman, 2012; Wong & Lim, 2009), hope (Krypel & Henderson-King, 2010; Irwing, Snyder, & Crowson, 1998), self-esteem (Diener, 1984; Lucas, Diener, & Suh, 1996) and perceived social support (Holland & Holahan, 2003; Kessler & McLeod, 1985; Prati & Pietrantonio, 2010). Egoistic relative deprivation may be negatively associated with subjective well-being due to the negative effect of deprivation on perceived intrinsic strength and perceived extrinsic strength. In this regard, positive subjective well-being includes positive affect, life satisfaction, and readiness for change; negative subjective well-being includes negative affect, and perceived stress; perceived intrinsic strength includes optimism, hope, and self-esteem; and perceived extrinsic strength includes perceived social support from family, friends, and significant others.

Hypothesis 1. Different types of relative deprivation, namely material and emotional deprivation, will be related to significant differences in positive subjective well-being, negative subjective well-being, perceived intrinsic strength, and perceived extrinsic strength. It is not possible to predict what these differences will be due to the lack of information in the literature on this subject.

Hypothesis 2. Greater material/emotional egoistic relative deprivation will be related to lower levels of perceived intrinsic strength (optimism, hope, and self-esteem) which in turn will be related to reduced positive subjective well-being (positive affect, life satisfaction, and readiness to change) and increased negative subjective well-being (negative affect, and stress).

Hypothesis 3. Greater material/emotional egoistic relative deprivation will be related to lower levels of perceived extrinsic strength (perceived social support from their family, friends, and significant others) which in turn will be related to decreased positive subjective well-being (positive affect, life satisfaction, and readiness to change) and increased negative subjective well-being (negative affect, and stress).

Method

Participants

Four hundred forty-seven undergraduate students, enrolled in psychology and business administration departments of Middle East Technical University, participated in the study. There were 286 females (64%) and 161 males (36%). The age of participants ranged from 18 to 26, with a mean age of 21.02 ($SD = 1.71$).

Measures

Egoistic Relative Deprivation Scale. The instrument was developed by the authors of the present study. Participants reported what extent they have felt deprived with regard to material or emotional things when they compare themselves with others. Before scale items, the definition of relative deprivation was provided to participants and they specified the desired outcome. Participants responded to the 5-item measure using a 5-point Likert response format which ranged from "strongly disagree" to "strongly agree". Researchers grouped the participants based on the quality of desired outcome as materially deprived or emotionally deprived. The scale explained 46.39% of the variance with .71 internal consistency. Item loadings ranged from .62 to .76. Higher scores showed greater material or emotional egoistic relative deprivation.

Positive and Negative Affect Scale. This scale was developed by Watson, Clark and Tellegen (1988), and includes 10 positive-mood adjectives (attentive, interested,

alert, excited, enthusiastic, inspired, proud, determined, strong and active) and 10 negative-mood adjectives (distressed, upset, hostile, irritable, scared, afraid, ashamed, guilty, jittery and nervous). The internal consistency was .85 for positive affect and .88 for negative affect sub-scales. The scale was adapted into Turkish by Gençöz (2000), and internal consistencies were .83 and .86 for positive affect and negative affect. In the present study, students indicated to what extent they have felt each state in the past three weeks using a 5-point Likert response format which ranged from "very slightly or not at all" to "extremely". Internal consistency reliabilities were .83 and .84 and higher scores showed greater positive and negative affect.

Perceived Stress Scale. The instrument was developed by Cohen, Kamarck and Mermelstein (1983) to assess the perceived stress level of individuals. Internal consistency of the 14-item scale ranged from .84 to .86. The short (10-item) form of the scale which includes two sub-scales, namely perceived stress (6 items) and perceived insufficient self-efficacy (4 items) was adapted into Turkish by Eskin, Harlak, Demirkıran and Dereboy (2013), and its internal consistencies were .80 and .69, respectively. In the present study, only the perceived stress sub-scale was used, and students indicated what extent they have felt stress in the past three weeks using a 5-point Likert response format which ranged from "very slightly or not at all" to "extremely". Internal consistency score was found to be .87. Higher scores indicated greater perceived stress.

Satisfaction with Life Scale. The scale was developed by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985) to investigate individual differences in cognitive evaluation of one's life. Internal consistency of the 5-item scale was .87. It was adapted into Turkish by Köker (1991) with .89 internal consistency. In the present study, participants responded to statements using a 5-point Likert response format that ranged from "strongly disagree" to "strongly agree". Internal consistency was .82. Higher scores indicated greater satisfaction with one's life.

Personal Growth Initiative Scale-II. The scale was developed by Robitschek et al. (2012) to assess the personal growth process of the individual. The measure included four sub-scales: readiness for change (4 items), planfulness (5 items), using resources (3 items) and intentional behavior (4 items), and internal consistency scores of sub-scales ranged from .81 to .89. It was adapted into Turkish by Yalçın and Malkoç (2013), and internal consistency scores ranged from .61 to .87. In the present study, only the readiness for change subscale was used, and students responded to statements using a 5-point Likert response format that ranged from "strongly disagree" to "strongly agree" with a .88 internal con-

sistency. Higher scores indicated the sense of knowing when one is ready to change in a particular way.

Life Orientation Test. The scale was developed by Scheier and Carver (1985) to measure expectations for positive and negative outcomes. Internal consistency of the 8-item scale was .76. It was adapted into Turkish by Aydın and Tezer (1991) with .72 internal consistency. In the present study, participants responded to statements using a 5-point Likert response format that ranged from “strongly disagree” to “strongly agree” with a .84 internal consistency. Higher scores indicated greater optimism level including more positive expectations toward the future.

Dispositional Hope Scale. The instrument was developed by Snyder et al. (1991), and contained two subscales: agentic thinking (AT; 4 items) and pathways thinking (PT; 4 items). The internal consistency for AT ranged from .71 to .76, and for PT it ranged from .63 to .80. The scale was adapted into Turkish by Akman and Korkut (1993), and internal consistency was .65. In the present study, students responded to statements using a 5-point Likert response format that ranged from “strongly disagree” to “strongly agree” with .72 and .81 internal consistency scores for AT and PT, respectively. Higher scores on AT indicated greater successful goal directed determination, and higher scores on PT showed greater ability to generate plans to achieve goals.

Rosenberg Self-Esteem Scale. The scale was developed by Rosenberg (1965) to assess the individual’s evaluation about his/her worthiness as a human being. Internal consistency of the 10-item scale ranged from .83 to .95. It was adapted into Turkish by Çuhadaroğlu (1986). In the present study, participants responded to statements using a 5-point Likert response format that ranged from “strongly disagree” to “strongly agree” with a .90 internal consistency. Higher scores indicated greater self-esteem.

Multidimensional Scale of Perceived Social Support. The scale was developed by Zimet, Dahlem, Zimet and Farley (1988) to measure individuals’ evaluations of perceived social support from family, friends and significant others. The measure included three sub-scales: family (4 items), friends (4 items) and significant others (4 items), and internal consistency reliabilities of subscales ranged from .85 to .91. It was adapted into Turkish by Eker, Arkar and Yaldız (2001), and internal consistency scores ranged from .85 to .92. In the present study, students rated situations using a 5-point Likert response format that ranged from “strongly disagree” to “strongly agree”. Internal consistency scores were .84, .89 and .97 for family, friends and significant others, respectively. Higher scores indicated greater perceived social support from family, friends and significant others.

Procedure

After the approval by the ethical review board of Middle East Technical University, the study was conducted in classroom environment. The purpose and content of the research were explained through the informed consent form, and the importance of voluntary participation was highlighted. Participants filled out the demographic information form and questionnaire package consisting of measures for subjective well-being, perceived intrinsic strength, perceived extrinsic strength and material/emotional relative deprivation. Data collection sessions lasted about 20 minutes. Students received bonus points for their course grades for their participation.

Results and Discussion

In order to compare mean scores of materially deprived ($N = 187$) and emotionally deprived ($N = 260$) individuals on study variables (*Hypothesis 1*), independent sample t-tests were conducted. Individuals who felt deprived with regard to material things indicated greater successful goal-directed determination and greater ability to generate plans to achieve goals and to obtain desired outcomes (see Table 1). They also perceived greater social support from significant others. On the other hand, emotionally deprived people felt greater negative affect. This difference may be explained with the concept of feasibility. Material things may be perceived as being more feasible to obtain and more effort-based than emotional things. There are different assumptions about the association between feasibility and relative deprivation. Runciman (1966) and Gurr (1970) associate feasibility with deprivation, whereas Davis (1959) evaluates these concepts as unrelated to one another. In later studies, the difference in perceived feasibility of material and emotional things, and associations with other preconditions of relative deprivation and possible outcomes, should be tested.

In addition, as illustrated in Table 1, there was no significant difference between materially and emotionally deprived individuals on the other variables tested. The relativity aspect of deprivation (Crosby, 1976; Runciman, 1966) may explain insignificant differences between material and emotional egoistic deprivation. Because of the small number of differences between relative deprivation in material and emotional matters, participants were not categorized for further analyses, which were conducted using all participants together using the variable name “material/emotional egoistic relative deprivation”.

Structural equation modeling was conducted using LISREL 9.10 to test proposed mediated models (Hypothesis

esis 2 and Hypothesis 3). As shown in Figure 1, material/emotional egoistic relative deprivation has a significant indirect relationship with positive and negative subjective well-being through perceived intrinsic strength ($B = -.06$, $SE = .03$, $t = -2.47$; $B = .08$, $SE = .03$, $t = 2.46$, respectively), and the proposed model indicated an adequate fit to the data ($\chi^2(32, N = 447) = 124.60$, $p = .000$, $\chi^2/df = 3.89$, GFI = .95, AGFI = .91, NFI = .96, CFI = .97, RMSEA = .08, 90% CI [.066, .096]). Greater material/emotional egoistic relative deprivation leads to less perceived intrinsic strength which in turn decreases positive subjective well-being and increases negative subjective well-being. More deprived individuals have lower optimism, hope and self-esteem, and in turn they feel less positive affect, life satisfaction, readiness to change, and more negative affect and stress.

As indicated in Figure 2, material/emotional egoistic relative deprivation also has a significant indirect relationship on positive and negative subjective well-being through perceived extrinsic strength ($B = -.09$, $SE = .03$, $t = -3.03$; $B = .10$, $SE = .03$, $t = 2.98$, respectively), and proposed model indicated an adequate fit to the data ($\chi^2(25, N = 447) = 95.51$, $p = .000$, $\chi^2/df = 3.82$, GFI = .95, AGFI = .92, NFI = .91, CFI = .93, RMSEA = .08, 90% CI [.063, .097]). Greater material/emotional egoistic relative deprivation leads to less perceived extrinsic strength which in turn decreases positive subjective well-being and increases negative subjective well-being. More deprived people perceive less social support from their family, friends and significant others, and in turn they feel less positive affect, life satisfaction, readiness to change, and more negative affect and stress.

The two proposed models also suggested that the mediator role of perceived extrinsic strength is greater than the mediator role of perceived intrinsic strength on the relationship between egoistic relative deprivation and subjective well-being, based on a comparison of unstandardized coefficients and t values of the indirect relationships. Hypothesis 1 was partially supported, whereas hypothesis 2 and hypothesis 3 were completely supported.

In spite of the limitations of the study (including student sample, and correlation-based approach), the findings can be evaluated as complementary to the related literature. To our knowledge, until the present research, there has not been any study which considers the qualitative characteristic of the desired outcome (material or emotional) and investigates the mediating role of perceived intrinsic and extrinsic human strengths in the relationship between egoistic relative deprivation and subjective well-being. These findings are useful for researchers who are interested in the concept of subjective well-being.